

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ

จากเอกสารรายงานประเมินผลการปฏิบัติงาน ประกอบการประเมิน ผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยม ได้อธิบายสภาพทั่วไปของหมู่บ้านศิลารักษ์และการสอบถามคนแก่ในหมู่บ้านมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประวัติหมู่บ้านศิลารักษ์

บ้านศิลารักษ์ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2539 แยกออกจากหมู่บ้านอ่างหินเหนือ หมู่ที่ 2 ตำบลอ่างศิลา อำเภอพิบูลมังสาหาร มีประชากร 218 หลังคาเรือน ชาย 556 คน หญิง 559 คน รวมทั้งหมด 1,115 คน มีพื้นที่ 9 ตารางกิโลเมตร สาเหตุที่แยกหมู่บ้านเพราะบ้านอ่างหินเหนือ หมู่ 2 เป็นหมู่บ้านใหญ่ มีประชากรหนาแน่น การปกครองไม่ทั่วถึง ความเจริญต่างๆเกิดขึ้นมากมาย ทางสภาตำบลโดยความต้องการของประชาชนในขณะนั้น จึงขอแยกหมู่บ้านใหม่ เพื่อประโยชน์ของประชาชนและทางราชการ เป็นบ้านศิลารักษ์ หมู่ที่ 9 ตำบลอ่างศิลา มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายสวัสดิ์ สุขพันธ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือ นายชุมพล ยอดคำและนางพรทิพย์ ศรีสุข

3.2 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านศิลารักษ์

อาณาเขตของหมู่บ้าน บ้านศิลารักษ์มีพื้นที่ทั้งหมด 9 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นที่ทำกิน 2,185.5 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 104 ไร่ พื้นที่สาธารณะประโยชน์ 57 ไร่

ทิศเหนือ	ติดบ้านโนนโพธิ์ หมู่ที่ 5 ตำบล อ่างศิลา
ทิศใต้	ติดบ้านหนองสำราญ ตำบลบ้านเขม
ทิศตะวันออก	ติดบ้านอ่างหินเหนือ หมู่ที่ 2 ตำบลอ่างศิลา
ทิศตะวันตก	ติดบ้านอ่างหินน้อย ตำบลบ้านเขม

บ้านศิลารักษ์ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร 25 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานี 70 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ประชาชนประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำนาและเลี้ยงสัตว์โดยอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวในการทำนา สภาพอากาศร้อนแห้งแล้งมีฝนตกค่อนข้างน้อย และมักไม่ตกต้องตามฤดูกาล

3.3 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

บ้านศิลารักษ์เป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่และนับได้ว่าเป็นหมู่บ้านเกษตรตัวอย่าง ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาเป็นอาชีพหลัก ชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีรายได้หลักจากการขายข้าว เมื่อเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนา ก็มักจะปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นรายได้เสริม นอกจากนี้ประชาชนยังมีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชนมีดังนี้ 1. กลุ่มไร่นาสวนผสม จำนวน 15 คน 2. กลุ่มเลี้ยงปลา 20 คน 3. กลุ่มเกษตรกร 29 คน 4. กลุ่มออมทรัพย์ 103 คน 5. กลุ่มเลี้ยงกบ 15 คน 6. กลุ่มเลี้ยงเป็ด 9 คน

3.4 โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

บ้านศิลารักษ์นับเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านมีความตื่นตัวทางการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยสูง จะเห็นได้จากการออกเสียงในที่ประชุม และการออกมาใช้สิทธิในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด เลือกตั้งสมาชิกอบต.อ.ศิลารักษ์ มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 83.93 โครงสร้างการปกครองบ้านศิลารักษ์มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการปกครองตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านสองคนและมีคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อดูแลในส่วนต่างๆ บทบาทในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนามีดังต่อไปนี้

3.4.1 ด้านการเมืองการปกครอง ส่งเสริมให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้งและสนับสนุนการเสนอความคิดเห็นของชาวบ้านในที่ประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

3.4.2 ด้านการรักษาความสงบ มีการระดมข้อพิพาทในหมู่บ้านมีการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยสันติ มีการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยการให้ความรู้และป้องกันร่วมกัน พร้อมทั้งติดตั้งทำเครื่องหมายไว้ในจุดที่อันตรายและเห็นว่าน่าจะเป็นอันตราย มีการให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ผ่านทางนักเรียน ผู้นำเยาวชนและประชาชนทั่วไป นอกจากนี้มีการจัดเวรยามอยู่ดูแลความสงบในหมู่บ้านและมีสัญญาณเตือนภัย

3.4.3 การพัฒนาหมู่บ้านและส่งเสริมอาชีพ มีการจัดทำแผนและทำการพัฒนาหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ มีการส่งเสริมอาชีพชาวบ้าน โดยการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ตามความถนัดของแต่ละกลุ่ม

3.4.4 ด้านสาธารณสุข บ้านศิลารักษ์เป็นหมู่บ้านสุขภาพดีถ้วนหน้า มีกลุ่ม อ.ส.ม คอยให้คำแนะนำด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดระบบสุขภาพภิบาลในหมู่บ้าน พร้อมทั้งควบคุมป้องกันโรคติดต่อ มีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการปฏิบัติงานทุกครั้ง

3.4.5 ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม มีการจัดตัวแทนเข้าไปเป็นคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อส่งเสริมและร่วมรณรงค์ให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและจัดหาทุนส่งเสริมให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาให้ศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและส่งเสริมให้ผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน ให้ได้รับการศึกษานอกโรงเรียน มีการประสานงานกับสภาตำบลจัดงานประเพณีที่สำคัญคือ งานประเพณีสงกรานต์ งานประเพณีแห่เทียนพรรษา งานประเพณีบุญมหาชาติ (บุญพระเวสสันดรชาดก) และร่วมกับส่วนราชการในท้องถิ่นจัดงานวันสำคัญต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการแข่งขันกีฬาประชาชนทุกปี เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในกลุ่มชนและเป็นการแก้ไขปัญหาไม่ให้เยาวชนติดยาเสพติดอีกทางหนึ่ง

3.4.6 ด้านสวัสดิการสังคม มีการสำรวจจัดทำบัตร สปร. และจัดทำบัญชีรายชื่อคนยากจน ให้การสงเคราะห์คนพิการ สงเคราะห์ผู้สูงอายุ มีการจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน และมีการจัดกองทุนฌาปนกิจศพประจำหมู่บ้าน

3.4.7 รายได้เฉลี่ยต่อหัว ชาวบ้านศิลารักษ์จะมีรายได้ในครัวเรือนถัวเฉลี่ย 30,000 บาท ต่อปี นอกจากนี้เวลาที่ว่างเว้นจากฤดูเก็บเกี่ยวในการทำนา ชาวบ้านจะมีอาชีพเสริมทำตลอดทั้งปีไม่มีว่างเว้น ชาวบ้านไม่ค่อยนิยมพากันอพยพไปทำงานในกรุงเทพฯ (สวัสดิ์ สุขพันธ์, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2542)

3.4.8 การจัดลานค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชน ในหมู่บ้านศิลารักษ์มีการจัดสรรพื้นที่ริมทางเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้า เป็นลานค้าชุมชนทุกวัน ชาวบ้านจะพากันนำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายแลกเปลี่ยนกันเอง

3.4.9 มีเครือข่ายร้านค้าชุมชน บ้านศิลารักษ์ได้จัดให้มีร้านสหกรณ์ร้านค้าประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง มีกลุ่มออมทรัพย์สำหรับให้สมาชิกกู้ยืมเงินและดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง

3.4.10 การทำผังเครือข่ายองค์กรชุมชน บ้านศิลาวัชรมีการจัดทำผังเครือข่ายชุมชนอย่างละเอียด โดยมีบ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นศูนย์กลางในการเก็บข้อมูลและเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูลในการเกษตรให้ชาวบ้านได้รับทราบตลอดจนเป็นที่เก็บรวบรวมข้อมูลปัญหาต่างที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากนี้ได้มีการเก็บข้อมูลและจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นระบบ มีการจัดทำผังชุมชน

3.4.11 มีการจัดตั้งกองทุนและการระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ บ้านศิลาวัชรได้มีการจัดตั้ง กอง ทุนฌาปนกิจศพประจำหมู่บ้าน เมื่อมีคนเสียชีวิตในหมู่บ้าน สมาชิกจะถูกเก็บเงินครอบครัวละ 20 บาท เพื่อไปช่วยเหลือครอบครัวที่เสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์โดยเก็บเงินสมาชิกออมวันละ 1 บาท ในด้านการศึกษา มีการจัดกองทุนเพื่อการศึกษาให้แก่เด็กที่เป็นบุตรหลานในชุมชนที่เรียนดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์มอบให้เป็นทุนการศึกษาแก่เด็กทุกปี (คำตัน นามวา, สัมภาษณ์, กันยายน 2542)

3.4.12 อื่น ๆ เมื่อสังเกตดูภาพรวมของบ้านศิลาวัชรแล้วพบว่า ในปัจจุบันมีโครงการพัฒนาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย โดยไม่ได้อาศัยเงินงบประมาณจากราชการแม้แต่หน่วย เช่นโครงการทำถนนเข้าหมู่บ้าน และถนนภายในหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านตามเสาไฟฟ้ามีการจัดติดตั้งไฟฟ้าตามเสาไฟเป็นระยะ ตามถนนสายต่างมีการจัดตั้งสัญญาณจราจรต่างๆ มากมาย มีการจัดทำป้ายคำขวัญคติสอนใจต่างๆ ตามที่ต่างๆ ในหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านมีสิ่งปลูกสร้างมากมายเช่น มีโรงเรียนมัธยมในหมู่บ้านของตนเองและมีศูนย์เด็กเล็กประจำหมู่บ้าน มีโรงเรียนอนุบาลประจำหมู่บ้าน ที่สำคัญที่สุดที่นี่มีสถานีอนามัยประจำหมู่บ้านแห่งแรกของประเทศไทยที่มีเจ้าหน้าที่ประจำการตลอด 24 ชั่วโมงไม่มีปิด ชาวบ้านจึงมั่นใจแม้ยามเจ็บป่วยในเวลากลางคืนก็มีเจ้าหน้าที่รักษาตลอด 24 ชั่วโมง ด้านกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับส่วนรวม ผู้ใหญ่บ้านได้จัดให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่นการบำเพ็ญประโยชน์ในวันที่ 5 ธันวาคม การเดินรณรงค์ต่อต้านยาบ้า การจัดแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้านของตนและหมู่บ้านอื่นในตำบลเดียวกันหรือระหว่างตำบล เป็นต้น

3.5 ประวัติหมู่บ้านถิ่นสำราญ

จากการสอบถามคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้านไม่ทราบแน่ชัดว่าก่อตั้งเมื่อใดไม่มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทราบแต่เพียงว่าบ้านถิ่นสำราญก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2525 หมู่ที่ 13 ต. โพธิ์ไทร เขตอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายเที่ยง

ดวงเสมอ คนที่สองคือ นายบุญเดิม หลักดี และคนปัจจุบันคือ นายแสง เดชะคำภู บ้านถิ่น
สำราญมีพื้นที่ 3 ตารางกิโลเมตร มี 103 หลังคาเรือน มีประชากร 830 คน แบ่งเป็นชาย 470 คน
หญิง 360 คน อยู่ห่างจากตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร 3 กิโลเมตร และห่างจากตัว จังหวัด
อุบลราชธานี 42 กิโลเมตร

3.6 สภาพพื้นที่ทั่วไปของบ้านถิ่นสำราญ

บ้านถิ่นสำราญมีพื้นที่ทั้งหมด 3,683 ไร่ มีจำนวนหลังคาเรือน 103 หลังคาเรือน มี
ประชากร 830 คน แบ่งเป็น ชาย 470 คน หญิง 360 คน มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดบ้านวังแคน
ทิศตะวันออก	ติดลำน้ำมูล
ทิศตะวันตก	ติดลำน้ำโดมใหญ่
ทิศใต้	ติดบ้านโพธิ์ไทร

บ้านถิ่นสำราญอยู่ห่างจากอำเภอพิบูลมังสาหาร 3 กิโลเมตร มีพื้นที่ทำกิน 3 ตาราง
กิโลเมตรมีสภาพภูมิอากาศค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ประชา
กรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร คือทำนาเป็นอาชีพหลักโดยอาศัยน้ำจากธรรมชาติในการ
ทำนานั้นคือน้ำฝนในฤดูฝน

3.7 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

โครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คือ
ทำนา และเลี้ยงสัตว์บ้างประปราย เช่น ไก่ เป็ด โค กระบือ เป็นต้น ในการทำนา ทำเพียงครั้งเดียว
ในหนึ่งปีคือจะอาศัยเพียงน้ำฝนทำนาในฤดูฝนเท่านั้น เมื่อหมดฤดูทำนาชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะ
พักผ่อนอยู่กับบ้าน จะมีเพียงวัยรุ่นหนุ่มสาวเท่านั้นพากันอพยพไปทำงานที่กรุงเทพฯ จะมีเพียง
คนเฒ่าคนแก่เท่านั้นอยู่ในหมู่บ้าน เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวหรือฤดูทำนาในปีถัดไปจึงกลับบ้านเกิดมา
ช่วยกันทำนา ถ้าฝนในปีนั้นตกต้องตามฤดูกาลและมีปริมาณน้ำเพียงพอในการทำนา แต่ใน
ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมส่งลูกไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อถึงฤดูทำนาก็จะส่งเงินมาจ้างแรง
งานในหมู่บ้านทำนาแทนตน

3.8 โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

บ้านถิ่นสำราญมีโครงสร้างทางการเมืองการปกครองตามระบอบการปกครองของไทย โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำของหมู่บ้านมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการของหมู่บ้านช่วยทำหน้าที่ในการบริหารการพัฒนาในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทำหน้าที่ดูแลในเรื่องสาธารณสุขขั้นมูลฐานในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพอนามัยของชาวบ้าน ในหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การป้องกันโรคติดต่อ โรคระบาดต่างๆ ลักษณะการปกครองของหมู่บ้านถิ่นสำราญขึ้นตรงต่ออำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

3.8.1 การรักษาความสงบ ด้านความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านช่วยกันดูแลความสงบเรียบร้อย เมื่อเกิดคดีความพิพาทมักจะส่งให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้จัดการ ผู้ใหญ่บ้านก็จะคอยเป็นตัวประสานงานอำนวยความสะดวกกับหน่วยงานของทางราชการ

3.8.2 การพัฒนาหมู่บ้านและการส่งเสริมอาชีพ ในแต่ละปีก็จะมีการร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน ชาวบ้านมาร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน อาจจะเป็นการทำความสะดวกถนนภายในหมู่บ้านร่วมกัน หรือการรื้อลอกหนองคลองบึง ตลอดจนการทำความสะดวกที่สาธารณะร่วมกัน เป็นต้น ส่วนการส่งเสริมอาชีพยังไม่มีปรากฏเห็นเด่นชัดเป็นรูปธรรม

3.8.3 ด้านสาธารณสุข ด้านการสาธารณสุข ภายในหมู่บ้านจะมีอาสาสมัครประจำหมู่บ้านคอยประสานงานกับหน่วยงานราชการ ให้ความรู้ ตลอดจนการป้องกันโรคติดต่อต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้าน ให้คำปรึกษาในด้านสาธารณสุขแก่ชาวบ้าน

3.8.4 การศึกษาและวัฒนธรรม ในด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ภายในหมู่บ้านจะมีโรงเรียนประถมศึกษาหนึ่งแห่งเป็นสถานที่ในการฝึกอบรมสั่งสอนเด็กนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถตลอดจนกล่อมเกล่าให้เป็นคนดีของสังคม ส่วนในเรื่องของวัฒนธรรม ชาวบ้านในหมู่บ้านยังยึดถือขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิมในการประกอบอาชีพ มีการทำบุญตลอดทั้งปี มีวัดเป็นสถานที่ขัดเกล่าจิตใจของคนในหมู่บ้านและศีลธรรมเป็นหลักปฏิบัติตนของชาวบ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันเก่าแก่ยังได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาชั่วลูกหลาน

3.8.5 **ด้านสวัสดิการสังคม** งานด้านสวัสดิการสังคม ภายในหมู่บ้านจะมีศูนย์สงเคราะห์คนชราสำหรับช่วยเหลือคนชราที่ทุกข์ลำบากยากจนและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ศูนย์สงเคราะห์คนชราที่จะเข้าไปช่วยเหลือดูแลตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานราชการให้เข้ามาช่วยเหลือคนชราในหมู่บ้าน

3.8.6 **รายได้เฉลี่ยต่อหัว** ชาวบ้านถิ่นสำราญมีรายได้จากการทำนาขายข้าวและการรับจ้างหารายได้พิเศษตลอดจนการส่งบุตรหลานไปทำงานทำงานที่กรุงเทพฯ ทำให้ชาวบ้านพอมีรายได้บ้างเฉลี่ยต่อปีประมาณ 20,000 บาทต่อปี

3.8.7 **กิจกรรมการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพ** การรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพของชาวบ้านบ้านถิ่นสำราญยังไม่เห็นปรากฏเป็นรูปธรรม หากแต่จะมีเพียงการรวมกลุ่มกันช่วยกันในเรื่องของแรงงานช่วยกัน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การลงแขกช่วยกันดายหญ้าในไร่ เป็นต้น

3.8.9 **การรวมกลุ่มกันในเรื่องของกองทุนออมทรัพย์** บ้านถิ่นสำราญมีความพยายามที่จะจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่จะเป็นกองทุนเพื่อช่วยเหลือกันและกันในเรื่องของการเงิน แต่พอดำเนินการไปได้สักพัก การดำเนินการต้องประสบความล้มเหลวไม่สามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องด้วยสาเหตุการดำเนินการที่ขาดความโปร่งใส

3.8.10 **การรวมกลุ่มก่อตั้งสหกรณ์ร้านค้า** การรวมกลุ่มของชาวบ้านถิ่นสำราญในความพยายามที่จะก่อตั้งร้านค้าชุมชนเพื่อเป็นร้านค้าสวัสดิการแก่บรรดาสมาชิก ในช่วงแรกสามารถก่อตั้งขึ้นมาได้ แต่พอดำเนินการไปก็ต้องล้มเลิกเนื่องจากขาดความรู้ในการดำเนินการตลอดจนถูกแทรกแซงในเรื่องของการดำเนินการ การดำเนินการไม่โปร่งใส กิจกรรมจึงต้องล้มเลิกไปในที่สุด

3.8.11 **การสร้างผังของชุมชน** ในการเก็บข้อมูลหรือในการจัดเก็บเอกสาร ตลอดจนการจัดทำผังของชุมชนยังไม่ได้มีการจัดทำที่เป็นระเบียบ หากจะมีเพียงแผนที่หมู่บ้านที่ต้องไปหาเอาที่อำเภอ

3.8.12 การสร้างเครือข่ายชุมชน บ้านถิ่นสำราญก็มีการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่นกันแต่การสร้างเครือข่ายไม่ได้สร้างในเชิงการทำธุรกิจชุมชน หากแต่เป็นการสร้างเครือข่ายในเรื่องการให้ความร่วมมือในการรักษาความปลอดภัยหรือการต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

3.8.13 การสร้างลานค้าชุมชน ลานค้าชุมชนของบ้านถิ่นสำราญยังไม่มีเป็นรูปธรรม หรือเป็นทางการ หากจะเป็นเพียงอาศัยสนามหญ้าหน้าโรงเรียนเป็นสถานที่ตั้งตลาดนัดทุกวันเสาร์ ส่วนหนึ่งที่ไม่มีลานค้าชุมชนเนื่องมาจากบ้านถิ่นสำราญอยู่ใกล้อำเภอพิบูลมังสาหาร ชาวบ้านนิยมจะใช้บริการของตลาดที่อำเภอมากกว่า อีกอย่างถ้าจัดลานค้าชุมชนขึ้นมา ก็จะเป็นการสนับสนุนพวกพ่อค้าทุนนิยมเข้ามาสู่หมู่บ้าน สินค้าของชาวบ้านพื้นบ้านมักจะถูกเขาไม่ได้ พ่อค้านักธุรกิจมักจะเป็นคนครอบครอง

แผนที่แสดงอาณาเขตที่ตั้งของหมู่บ้านศิลา-rich กับบ้านดินสำราญ

เมื่อดูแผนที่ประกอบกับการไปสัมผัสกับพื้นที่และปัจจัยขั้นพื้นฐานของทั้งสองหมู่บ้าน ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านภูมิศาสตร์และสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ขนาดของหมู่บ้าน พบว่า

บ้านถิ่นสำราญนั้นน่าจะสามารถพัฒนาชุมชนหมู่บ้านได้ง่ายกว่าบ้านศิลารักษ์ เมื่อพิจารณาเปรียบจากระยะห่างจากตัวอำเภอ สภาพพื้นที่ที่ลุ่มมีแม่น้ำมูลไหลผ่านตลอดปีซึ่งจะสามารถประกอบอาชีพต่างๆ ได้หลายอาชีพ ไม่จำเพาะเจาะจงต้องเป็นอาชีพทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว ขณะที่บ้านศิลารักษ์ไม่มีแม่น้ำไหลผ่านการประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นไปด้วยความยากลำบาก นอกจากนี้ขนาดของหมู่บ้านถิ่นสำราญก็เล็กกว่าบ้านศิลารักษ์หลายเท่าน่าจะสามารถระดมความร่วมมือความสามัคคีได้ง่ายกว่าหมู่บ้านศิลารักษ์ที่มีจำนวนประชากรเยอะกว่า การปกครองก็น่าจะกระทำได้ง่ายและโอกาสการรวมตัวของชาวบ้านก็น่าจะกระทำได้ง่ายลำบากกว่า เมื่อเปรียบเทียบจากสภาพทางกายภาพและสภาพทางภูมิศาสตร์ หมู่บ้านถิ่นสำราญน่าจะสามารถพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้ดีกว่าบ้านศิลารักษ์ เพราะความได้เปรียบในด้านต่างๆ

3.9 ร่องรอยการพัฒนาบ้านศิลารักษ์

ด้านเศรษฐกิจ

ในบริบทการพัฒนาของบ้านศิลารักษ์ถึงแม้ว่าจะเป็นหมู่บ้านที่แยกตนเองออกมาใหม่ก็จริงแต่ก็มิได้หมายความว่าในหมู่บ้านจะไม่มีอะไรเลยในหมู่บ้านมีแต่ความว่างเปล่า ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้นหรือว่าโครงสร้างของหมู่บ้านเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ผลพวงจากการพัฒนาในสมัยที่ยังไม่แยกหมู่บ้านก็ยังคงมีร่องรอยของการพัฒนาให้เห็นอยู่ เช่น โครงการทำถนนเข้าหมู่บ้าน (ถนนส่วนใหญ่ในชนบทเป็นถนนลูกรังไม่ใช่ถนนลาดยางเหมือนในเมือง) อย่างที่เรารู้เห็นอยู่เมื่อใช้ไปสักปีพอถึงฤดูฝนตกมาถนนก็พังทลายเสียแล้วปีหน้าก็ต้องซ่อมหางบประมาณมาซ่อม โครงการทำถนนในหมู่บ้าน, โครงการขุดฝายเปรม, โครงการขุดร่องระบายน้ำในหมู่บ้าน, โครงการขุดบ่อและเจาะบ่อบาดาล, โครงการทำส้วมซึม, โครงการทำที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน, โครงการทำศูนย์เด็กเล็กประจำหมู่บ้าน, โครงการทำศูนย์ชมรมคนชรา, โครงการจัดทำหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน, โครงการจัดสร้างศูนย์ประจำหมู่บ้าน ฯลฯ จะเห็นว่าโครงการทั้งสองหมู่บ้านมีไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่บรรเทาหรือแก้ปัญหาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้กับชาวบ้านแต่มิใช่โครงการที่จะพัฒนาหมู่บ้านที่มีผลต่อการพัฒนาในระยะยาวหรือมีผลในการพัฒนาในอนาคต มีเพียงโครงการต่างๆ ที่เป็นเพียงโครงการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานเท่านั้น หากยังไม่เป็นโครงการที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง การกล่าวเช่นนี้ก็ได้หมายความว่าโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนล้มเหลวหรือชุมชนนั้นล้มเหลวแล้ว

ด้านสังคม

การพัฒนาในด้านสังคมของบ้านศิลารักษ์ได้มีการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านยังได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง ระเบียบวัฒนธรรมประเพณี การดำรงชีวิต ภาษาพูด พิธีกรรมต่างๆ ยังได้รับการสืบทอดมาชั่วลูกหลาน แม้ว่ากาลเวลาจะเปลี่ยนไปแต่สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลา หากยังดำรงอยู่ควบคู่กับสังคมกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน แม้ว่าในบางเรื่องอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่แกนหลักยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเลย

ในส่วนของการพัฒนาจิตใจมีศาสนาพุทธเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีล มีหลักธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

ด้านการเมือง

ในทางการเมืองของชาวบ้าน รัฐได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านพยายามที่จะให้ปกครองตนเองในชุมชนหมู่บ้าน โดยปราศจากการแทรกแซงจากทางการ โดยจัดให้ชาวบ้านมีอิสระในการปกครองตนเอง ให้มีการเลือกผู้ปกครองปกครองกันเอง นอกจากนี้ในบางโอกาสรัฐได้เข้าไปส่งเสริมความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ชาวบ้าน การพัฒนาทางการเมืองของชาวบ้านจึงมีการพัฒนาเป็นลำดับ

3.10 การก่อตัวของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของบ้านศิลารักษ์

ในส่วนของการปฏิบัติการพัฒนาตามแผนกระทรวงมหาดไทยมีการเตรียมตัวหรือการดำเนินการของบ้านศิลารักษ์นั้นก็ไม่ได้ต่างกันมากนักเพราะได้รับนโยบายเดียวกันนำไปปฏิบัติ ในปีแรกจะเริ่มประมาณต้นปี 2541 นโยบายของมหาดไทยคือการพยายามให้ชาวบ้านให้ชุมชนสร้างประชาคมรวมกลุ่มกัน พยายามสร้างกลุ่มเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพ โดยที่กระทรวงมหาดไทยไม่ได้เข้าไปแทรกแซงให้ชาวบ้านคิดเองว่า ตนเองต้องการประกอบอาชีพหรือต้องการรวมกลุ่มกันทำอะไร ให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเป็นคนกำหนดเอง ในช่วงปีแรกๆ นั้นโครงการต่างๆยังไม่มีโครงการที่เป็นรูปธรรมเพราะการเปลี่ยนแปลงนั้นค่อยเป็นค่อยไปไม่ใช่เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือทันที ชุมชนเปลี่ยนจากเดิมไปทันที ในการสนองนโยบายมหาดไทยผู้ใหญ่บ้านพยายามจะให้ชาวบ้านพยายามจะรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพตามที่ตนถนัด ในส่วนของชาวบ้านนั้นพวกเขาก็มีการประกอบอาชีพเสริมอยู่แล้ว เช่นการเลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เลี้ยง

ควาย การเลี้ยงเปิด เป็นต้น ต่อมาทางราชการก็ได้มีกองทุนให้ชาวบ้านและมีการแจกลูกไก่ลูกเปิด แจกพันธุ์ปลา แจกพันธุ์ผักตลอดจนประสบปัญหาเช่นเดียวกันบ้านถิ่นสำราญ

เมื่อต้นปี 2539 บ้านศิลารักษ์ได้แยกออกจากบ้านอ่างหินเหนือเนื่องจากหมู่บ้านอ่างหินเหนือมีจำนวนประชากรมากเกินไปหมู่บ้านเป็นลักษณะขยาย การปกครองการพัฒนาไม่ค่อยจะทั่วถึงจึงได้ขอแยกออกมาเป็นหมู่บ้านใหม่คือ หมู่บ้านศิลารักษ์ แม้ว่าจะมีการแยกหมู่บ้านใหม่ก็จริงแต่ก็มีได้ทำให้โครงสร้างทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจเปลี่ยนไปเพียงเพราะสาเหตุของการแยกหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านอ่างหินเหนือมีขนาดใหญ่เกินไป ทั้งในด้านพื้นที่และจำนวนประชากร ในเรื่องการก่อตัวของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้น อันที่จริงแล้วเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน เศรษฐกิจชุมชนนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับสังคมไทยหากแต่อยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านานเพียงแต่ไม่ได้รับการพัฒนาหรือส่งเสริมหรือให้ความสำคัญเท่านั้น แต่ก็ได้หมายความว่าเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้นได้เสื่อมสลายหายไปจากสังคมไทย หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในสังคมไทยเพราะฉะนั้นแล้วการที่จะกล่าวว่าเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของบ้านศิลารักษ์นั้นเริ่มต้นเมื่อใดจึงไม่ใช่เรื่องง่ายนัก ถ้าหากจะนับตั้งแต่การตั้งหมู่บ้านก็อาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้นเริ่มตั้งแต่กำเนิดหมู่บ้านแต่ถ้าหากจะใช้มาตรฐานของกระทรวงมหาดไทยในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของหมู่บ้านศิลารักษ์ก็จะเริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ.2541 บ้านศิลารักษ์ก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้สนองนโยบายการสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้มีความเข้มแข็ง

3.11 ร่องรอยการพัฒนาของบ้านถิ่นสำราญ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ในบริบทของการพัฒนานั้นบ้านถิ่นสำราญก็ได้พัฒนาตามนโยบายของรัฐบาลมาโดยตลอด หากแต่การพัฒนานั้นจะมากจะน้อยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยและตัวแปรต่างๆ ในหลายๆ ด้าน แต่การพัฒนายังดำเนินต่อไปตามนโยบายของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาตามโครงการหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง การพัฒนาตามโครงการหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกันตนเอง (อพป.) สำหรับโครงการพัฒนาต่างๆ ก็มีโครงการพัฒนาอยู่หลายโครงการที่ได้ลงมือปฏิบัติไปแล้วเมื่อสังเกตพบว่าโครงการส่วนมากมักจะเป็นโครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านซึ่งเป็นปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า ก่อนหน้านั้นบ้านถิ่นสำราญขึ้นตรงต่อสภาตำบลและการที่จะได้งบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านก็ไม่ใช่เรื่องง่ายและไม่ได้ทุกปีต้องจัดสรรให้หมู่บ้านอื่นๆ ด้วยตามความจำเป็นและเหมาะสมตลอดจนความเดือดร้อนของหมู่บ้านนั้นๆ การที่จะ

ได้งบประมาณมาทำโครงการในแต่ละปีก็ไม่ใช่ง่ายๆ บางปีไม่ได้ด้วยซ้ำไปด้วยเหตุนี้จึงทำให้การพัฒนาไม่สามารถตอบสนองปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านได้ทันที่ โครงการต่างๆ ที่จัดทำมักจะเป็นโครงการเกี่ยวกับการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเช่น โครงการทำถนนเข้าหมู่บ้าน โครงการทำถนนภายในหมู่บ้าน, โครงการขุดคลองส่งน้ำภายในหมู่บ้าน, โครงการวางท่อทำสะพานข้ามลำห้วย , โครงการขุดลอกหนองคลองบึงเช่น ขุดลอกฝายห้วยแสนพัน, ห้วยคำมาใน เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีโครงการทำซุ้มประตูเข้าออกหมู่บ้าน, โครงการทำรั้ววัด , โครงการทำโบสถ์ศาลาการเปรียญของวัด ,โครงการทำศูนย์เด็กเล็กประจำหมู่บ้าน ,โครงการทำศูนย์คนชราโครงการทำที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ,โครงการเจาะบ่อบาดาล, โครงการทำที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน, โครงการขุดบ่อน้ำ ,โครงการจัดตั้งหอกระจายข่าว, โครงการจัดทำที่ทำการอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, โครงการจัดทำที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เหล่านี้จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่มุ่งสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเท่านั้นเพื่อสนองความต้องการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน เมื่อเริ่มต้นตามนโยบายเศรษฐกิจชุมชนของกระทรวงมหาดไทย บ้านถิ่นสำราญก็ได้มีความพยายามที่จะสร้างเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเพื่อสนองนโยบายของรัฐแต่การเปลี่ยนแปลงนั้นไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเห็นผลทันใจเพราะในปีแรกนั้นเริ่มเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2541 นโยบายของกระทรวงมหาดไทยคือการส่งเสริมให้ชุมชนชาวบ้านมารวมกลุ่มกันมาสร้างประชาคมมารวมกลุ่มกันเพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งแล้วมารวมกันประกอบอาชีพตามที่ตนเองถนัดหรือต้องการที่จะทำ ผู้ใหญ่บ้านก็พยายามจะให้ชาวบ้านเขารวมกลุ่มกันอยู่บ้าง ได้มีการประชาสัมพันธ์แต่เป็นการประชาสัมพันธ์เฉพาะกลุ่ม

แต่ในขณะเดียวกันชาวบ้านเขาได้มีการประกอบอาชีพเสริมอยู่แล้ว เช่นเลี้ยงไก่เลี้ยงเป็ดเลี้ยงวัว เลี้ยงควายตลอดจนปลูกผักสวนครัวตามประสาชาวบ้าน นอกจากนี้ในปีถัดมาทางราชการได้มาแจกพันธุ์ปลาครอบครัวละ 2 ถุงๆ ละ 100 ตัวลูกไก่ ลูกเป็ดครอบครัวละ 20 ตัว นอกจากนี้ยังได้แจกต้นไม้พันธุ์ผักต่างๆ ให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย แต่จากการสอบถามจากชาวบ้าน เมื่อรับลูกไก่มาไม่ถึง 2 สัปดาห์ปรากฏว่าลูกไก่ตายไม่ทันทานต่อโรคเหมือนไก่พันธุ์พื้นเมือง ในส่วนของพันธุ์ผัก ผักบางถุงเมื่อไปปลูกแล้วก็ไม่เกิด ส่วนในการรวมกลุ่มหรือกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้านที่รัฐพยายามส่งเสริมยังไม่เห็นปรากฏเป็นรูปธรรม

การพัฒนาทางด้านสังคม

การพัฒนาทางด้านสังคมบ้านถิ่นสำราญได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป วิถีการดำรงชีวิต การทำมาหากินยังได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่อีกรุ่นหนึ่งเช่นกัน กฎระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างสม่ำเสมอ วัฒนธรรมในเรื่อง

การดำเนินชีวิต วัฒนธรรมในเรื่องของการพูด วัฒนธรรมในเรื่องของภาษา สิ่งเหล่านี้ยังได้รับการประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยเฉพาะในเรื่องศาสนายังมีความยึดมั่นการปฏิบัติตามกรอบการปฏิบัติตามหลักศาสนาเพื่อจรรโลงชุมชนของตนเอง

การพัฒนาทางการเมือง

การพัฒนาทางการเมืองในระดับชุมชนของบ้านถิ่นสำราญได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลให้อำนาจในการปกครองตนเองโดยให้เลือกตั้งผู้ปกครองตนเอง และสามารถปกครองตนเอง โดยที่รัฐไม่แทรกแซงในเรื่องของการแต่งตั้งผู้ปกครอง โดยให้ชาวบ้านมีอิสระเลือกที่จะปกครองตนเอง ในบางโอกาสรัฐก็จะเข้าไปส่งเสริมให้ความรู้ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง

3.12 การก่อตัวของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของบ้านถิ่นสำราญ

ร่องรอยการก่อตัวของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในบ้านถิ่นสำราญนั้นก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะกล่าวได้ว่า เริ่มต้นเมื่อใดเนื่องจากแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้นมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับสังคมชนบทไทยมานาน เพียงแต่ว่าในบริบทของการพัฒนาตามกระแสหลักที่มุ่งในเรื่องตลาดในระบบทุนนิยมเน้นในเรื่องอุตสาหกรรม ตลาดเสรี การเปิดเสรีทางการค้า มิได้ให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเท่าใดนัก จึงทำให้แนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร หากแต่ในบริบทของการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านก็ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับเพียงแต่ว่าชาวบ้านอาจจะไม่รู้ว่ในสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แต่ถ้าหากจะยึดเอาการก่อตัวของเศรษฐกิจชุมชนที่เริ่มจากนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของกระทรวงมหาดไทย เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของบ้านถิ่นสำราญนั้นก็เริ่มประมาณปี พ.ศ. 2541 เช่นเดียวกับบ้านศิลารักษ์

อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้นมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับทั้งสองหมู่บ้านมาอย่างแนบแน่นและต่อเนื่องในสังคมชนบทไทยโดยธรรมชาติ การที่จะกล่าวหรือจะตัดสินว่าหมู่บ้านใดหรือชุมชนใดไม่ได้ใช้หรือไม่มีแนวความคิดในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองโดยสิ้นเชิงคงจะไม่ถูก เพราะเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้นได้เกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการเกิดชุมชนหมู่บ้านในสังคมไทยจะแตกต่างกันก็เป็นเพียงว่าหมู่บ้านใดจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนสามารถพัฒนาข้ามขั้นขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง สำหรับหมู่บ้านที่ไม่สามารถพัฒนายกระดับตนเองขึ้นมาได้ก็มิได้หมายความว่าหมู่บ้านนั้นหรือชุมชนนั้นล้มเหลวในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากปรัชญาของแนวความคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้นมุ่งที่จะให้ ชุมชน มี

ความเข้มแข็งโดยเฉพาะ ชาวบ้าน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยลำแข้งของตัวเองโดยเฉพาะในเรื่องของการ พึ่งตนเอง การพึ่งตนเองนั้นมีความหมายในระดับบุคคลหมายถึงกิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชนและครัวเรือนเพื่อบรรลุถึงการมีหลักประกันของการดำรงชีพของเขา ในส่วนของความหมายระดับกลุ่มหรือชุมชนการพึ่งตนเอง หมายถึง สังคมหรือกลุ่มที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง (self-fulfillment) ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง ด้วยความร่วมมือกับบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้การพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริงต้องกินความรวมถึงว่า กลุ่มชนชั้นนั้นมีอิสระในการตั้งเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตน (กาญจนา แก้วเทพ, กนกศักดิ์ แก้วเทพ: 2530) นั่นคือชาวบ้านสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องขาดแคลนแม้ไม่มีเงินก็มีกิน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าแนวทางเศรษฐกิจชุมชนมีอยู่คู่กับชุมชนหมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้านโดยธรรมชาติ

3.13 เปรียบเทียบมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ

3.13.1 มิติด้านเศรษฐกิจบ้านศิลารักษ์

บ้านศิลารักษ์ เป็นหมู่บ้านพึ่งก่อตั้งใหม่ ผู้คนส่วนใหญ่จะอพยพมาจาก อำเภอใกล้เคียง มีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายสวัสดิ์ สุขพันธ์ (ดำรงอยู่ในตำแหน่งปัจจุบัน) การขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองของผู้ใหญ่บ้านเกิดจาก ชาวบ้านยอมรับในตัวผู้ใหญ่บ้านจึงได้รับการเสนอชื่อจากชาวบ้านเป็นผู้ใหญ่บ้าน เศรษฐกิจของบ้านศิลารักษ์ก่อนที่ผู้ใหญ่บ้านจะขึ้นดำรงตำแหน่งนั้นอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้าน ทำการเกษตรคือทำนาและเลี้ยงสัตว์ เมื่อหมดฤดูในการทำนาชาวบ้านจะพากันอพยพไปทำงานในกรุงเทพฯ พืชเศรษฐกิจหลักคือข้าว การปลูกข้าวอาศัยเพียงน้ำฝนเพียงอย่างเดียว หากปีใดฝนตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านก็จะมีพออยู่พอกิน หากปีใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านก็จะอดๆ อยากรๆ ขาดแคลน บางคนก็อพยพแรงงานไปทำงานที่เมืองกรุงบ้าง บางคนก็ไปรับจ้างตามที่ต่างๆ บ้างพอประทังชีวิต เมื่อเสร็จสิ้นฤดูทำนา ชาวบ้านก็จะปลูกผักบ้างเลี้ยงวัวเลี้ยงควายหรือไม้ก็พักผ่อนตามอัธยาศัย บางคนก็จะทอเสื่อที่ทำจากต้นกก หากินกันไปวันๆ พอประทังชีวิตอยู่ได้ ในเรื่องแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้น อันที่จริงแนวคิดนี้มันฝังรากลึกในสังคมไทยมาช้านานแล้ว ชาวบ้านส่วนมากก็มักจะผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ส่วนมากผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน เช่น เครื่องจักสานที่ผลิตมาจากไม้ไผ่ ตะกร้า กระบุง ไถ เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อว่างเว้นจากการทำนาในฤดูฝน ชาวบ้านก็จะปลูกพืชผักสวนครัวเอาไว้กิน

สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษอยู่แล้ว นอกจากนี้ชาวบ้านก็จะหาของกินจากป่าบ้างเช่น หน่อไม้ป่า ผักต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติตามหนองคลองบึงต่างๆ แหล่งอาหารที่สำคัญของชาวบ้านที่สำคัญคือ ป่าไม้จะมีของป่าไว้ให้เก็บกินตลอดจนสัตว์ต่างๆ ในป่าจะมีหน่อไม้ ยอดผักต่างๆ ไข่มดแดง เห็ดชนิดต่างๆ แยม กิ่งก่า แมงกีนูน ตักแตน หนุณา เป็นอาหาร นอกจากนี้จะมีแหล่งน้ำเป็นที่หาอาหารที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง ห้วยหนองคลองบึงจะเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งที่มีอาหารให้ชาวบ้านใช้เป็นแหล่งในการหาอาหาร อาทิ เช่น ปลา หอย กุ้ง ปู เป็นต้น แต่แหล่งน้ำของบ้านศิลารักษ์ค่อนข้างจะอยู่ไกลจากชุมชนพอสมควรแต่ ชาวบ้านก็แทบจะไม่ได้ใช้เงินในการซื้อหาอาหารในการดำรงชีวิตก็สามารถอยู่ได้ด้วยลำแข้งของตนเองและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชาวบ้านก็สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในระดับหนึ่ง โดยที่เงินมิได้เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการดำรงชีวิต

ชาวบ้านศิลารักษ์นั้นมียาได้จาก การประกอบอาชีพการทำนาคือข้าวที่เหลือจากการเก็บเกี่ยวในยุ้งฉาง เสร็จจากฤดูกาลทำนาก็จะทำไร่ทำนาทำสวนเก็บเกี่ยวผลผลิตขายบ้าง ก่อนหน้านั้นที่ยังไม่มีผู้ใหญ่บ้านรายได้เฉลี่ยปีละประมาณ 8,000 บาทต่อปี ในขณะที่บ้านถิ่นสำราญ ลักษณะการประกอบอาชีพในภูมิภาคนี้ไม่แตกต่างกันเท่าไร คือการประกอบอาชีพทำนา รายได้หลักจากการทำนาคือขายข้าวที่เหลือจากเก็บชาวบ้านที่นี่จะปลูกข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ส่วนข้าวที่ปลูกเพื่อขายนั้น จะนิยมปลูกข้าวเจ้าหรือที่รู้จักกันในนามข้าวสวย เมื่อเสร็จสิ้นจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวชาวบ้านจะนิยมอพยพแรงงานไปทำงานในกรุงเทพฯ สำหรับผู้ที่อยู่บ้านก็จะทำงานอดิเรกปลูกพืชเลี้ยงสัตว์พอมีรายได้บ้างจากการผลผลิตมีเพียงพอกินพอใช้แต่ไม่ถึงกับมีเหลือให้เก็บ ชาวบ้านที่นี่จึงมีฐานะค่อนข้างจะลำบาก ฐานะที่ลำบากนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นเฉพาะหมู่บ้านถิ่นสำราญเท่านั้น หากรวมถึงบ้านศิลารักษ์ด้วยตลอดจนรวมถึงภาคอีสานทั้งภาคด้วย ซึ่งเป็นภาคที่มีความยากจนที่สุดในประเทศและเป็นภาคที่ความแห้งแล้งดินไม่อุดมสมบูรณ์ รายได้เฉลี่ยต่อหัวต่างจากคนกรุงเทพฯ ถึง 18 เท่า ชาวบ้านถิ่นสำราญมียาได้ต่อหัวต่อปีประมาณ 7,000-8,000 บาท เมื่อเปรียบเทียบรายได้แล้วทั้งสองหมู่บ้านมียาได้เฉลี่ยไม่ต่างกันเท่าใดนักจึงทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก

3.13.2 มิติด้านเศรษฐกิจบ้านถิ่นสำราญ

ในส่วนของบ้านถิ่นสำราญก็เช่นเดียวกัน สภาพทางเศรษฐกิจไม่ค่อยจะต่างกันมากนัก อาชีพหลักของชาวบ้านก็คือการทำนา ปลูกข้าว มีข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก ในการปลูกข้าวก็อาศัยการน้ำฝนเช่นกันในการทำนา เมื่อเสร็จสิ้นฤดูในการทำนาชาวบ้านก็จะพากันอพยพไปขาย

แรงงานในกรุงเทพฯ จะมีเพียงคนเฒ่าคนแก่อยู่บ้านเลี้ยงหลาน บางคนก็ปลูกผักผลไม้เอาไว้กิน บ้างก็เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย ส่วนใหญ่งานพวกนี้มักจะตกที่คนแก่ทำกัน วัยรุ่นไม่ค่อยจะสนใจทำแล้ว ชาวบ้านบางคนก็จะทำเครื่องจักสาน เช่น กระบุง ตะกร้า หรือเครื่องมือในการทำมาหากิน เช่น ลอบ ไช้ แห ฯลฯ เมื่อเตรียมไว้รอในฤดูกาลทำนาปีหน้าเพื่อว่าฟ้าฝนจะเป็นใจตกต้องตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ เอาไว้ใช้แรงงานและใช้ประโยชน์ต่างๆ แหล่งอาหารที่สำคัญของบ้านถิ่นสำราญนั้นคือป่าไม้ มีอาหารต่างๆ มากมายมีทั้งพืชผักต่างๆ ตลอดจนสัตว์ป่าต่างๆ เช่น นก กิ้งก่า ตัวง แผลงต่างๆ หน่อไม้ป่า เป็นต้น เหล่านี้เป็นอาหารที่สำคัญในการดำรงชีวิตของชาวบ้านตลอดจนเป็นที่เก็บของป่ามาขายด้วย บ้านถิ่นสำราญเป็นหมู่บ้านที่มีแม่น้ำมูลไหลผ่าน เพราะฉะนั้นในเรื่องของแหล่งหาอาหารค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์กว่า บ้านศิลารักษ์ แนวคิดพึ่งตนเองของชาวบ้านนั้นก็ขึ้นอยู่กับน้ำและยังมีแม่น้ำไหลผ่านหมู่บ้านด้วยแล้วยังเหมาะแก่การประกอบกิจกรรมต่างๆ มากมาย แม่น้ำในบริบทการพัฒนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสำหรับคนอีสานแล้ว น้ำเปรียบเสมือนสายน้ำแห่งชีวิตเพราะชีวิตของพวกเขาต้องฝากไว้กับสายน้ำแห่งชีวิต เพราะชีวิตพวกเขาต้องฝากผีฝากไข้กับอยู่กับสายน้ำมาจากบรรพบุรุษและอาศัยน้ำในการดำรงชีวิต ยิ่งมีความสำคัญ น้ำนอกจากจะเป็นแหล่งอาหารสำคัญแล้ว ชาวบ้านยังสามารถนำน้ำไปใช้ในการประกอบกิจกรรมในด้านต่างๆ ได้อีกด้วย เช่น ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

3.14 เปรียบเทียบลักษณะทางสังคมของบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ

3.14.1 มิติด้านสังคม

ในด้านสังคมนี้จะรวมไปถึง ขนบ ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทางสังคมของชาวบ้านของทั้งสองหมู่บ้าน บ้านศิลารักษ์นั้นเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่มีประชากรอยู่กันหนาแน่นเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจะอยู่กันแบบชาวชนบทมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ลักษณะของหมู่บ้านในแต่ละครอบครัวจะอยู่ติดกัน มีการไปมาหาสู่กันอยู่เป็นประจำ มีอะไรก็ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่กันแบบเครือญาติซึ่งเรายังสามารถได้เห็นวัฒนธรรม การลงแขกเกี่ยวข้าวยังมีให้เห็นอยู่ การยอมรับฟังในคำสอนของคนเฒ่าคนแก่ ความเชื่อในเรื่องดอนปู่ตา วัฒนธรรมการบายศรีสู่ขวัญ การละเล่นต่างๆ พิธีแห่นางแมว งานบุญบั้งไฟ งานเข้าพรรษา ออกพรรษา งานบุญพระเวสสันดร ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ ประเพณีต่างๆ นั้นยังได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นอย่างดี โดยยึดหลักของศาสนาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตตลอดจนการประยุกต์ใช้หลักศาสนานั้นมาใช้ในการอยู่ร่วมกัน ทำให้ชีวิตมีความสงบสุขทำให้ชาว

บ้านรู้จักจิตวิสัย หลักศีลธรรม ตลอดจนคุณธรรมในการวัดคุณค่าของสิ่งต่างๆ รู้จักพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านในครอบครัวและชุมชนจะมีลักษณะที่เหนียวแน่นรักใคร่ปรองดองกัน เป็นลักษณะของหมู่บ้านที่มีสุขร่วมเสรมีทุกข์ร่วมต้าน เมื่อใดที่เพื่อนบ้านมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ ชาวบ้านก็จะมาร่วมกันช่วยขจัดปัดเป่าปัญหาต่างๆ ให้บรรเทาเบาบางลงทำให้หมู่บ้านมีความเป็นปึกแผ่นทางสังคมสูง มีความรักสมัครสมานสามัคคีมีความเป็นพวกพ้องบ้านเดียวกันสูง เช่นเดียวกันกับบ้านถิ่นสำราญวิถีชีวิตของชาวบ้านไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ชาวบ้านส่วนใหญ่อยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน เป็นชุมชนชนบทชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะไม่แตกต่างกันมากนัก ชนบทธรรมนิยมประเพณีต่างๆ ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลานยังได้รับการปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เราจะเห็นชาวบ้านทำพิธีบายศรีสู่ขวัญข้าว พิธีขอโทษพระแม่ธรณี ชาวบ้านร่วมมือกันทำบุญประจำปีตาม"ฮีตสิบสองคองสิบสี่"เป็นต้น ลักษณะบ้านถิ่นสำราญเป็นชุมชนเล็กๆ ชาวบ้านอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่นิ่งดูตาย เมื่อคนอื่นเดือดร้อนก็จะมาช่วยกันขจัดปัดเป่าปัญหาเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจให้บรรเทาเบาบางลง นอกจากนี้ยังมีหลักคำสอนของศาสนาเป็นเครื่องจรรโลงจิตใจให้มีความประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม มีจิตใจที่โอบอ้อมอารีมีความรักในพวกพ้องในฐานะเป็นเพื่อนบ้านเดียวกันตลอดจนการนำศีลธรรมมาประยุกต์เข้ากับการดำเนินชีวิต บ้านถิ่นสำราญนั้นเป็นหมู่บ้านที่ตั้งมานานพอสมควร ชาวบ้านจึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นอย่างดีเป็นหมู่บ้านค่อนข้างจะเก่าแก่แต่เป็นหมู่บ้านที่เล็กกว่าบ้านศิลารักษ์ ลักษณะชุมชนเป็นชุมชนบท ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยายมีพี่น้อง ป้า น้า อา อยู่รวมกัน ชาวบ้านอยู่แบบเครือญาติพี่น้อง บ้านถิ่นสำราญจึงมีลักษณะความเป็นปึกแผ่นทางสังคมสูง

3.14.2 การอพยพของประชากร

การอพยพของชาวบ้านของทั้งสองหมู่บ้านไม่ค่อยจะมีความแตกต่างกันมากนัก เมื่อเสร็จสิ้นฤดูการทำนา ชาวบ้านจะนิยมอพยพไปทำงานที่กรุงเทพฯ อัตราการอพยพของบ้านศิลารักษ์นั้นประมาณร้อยละ 90 ของประชากรวัยแรงงาน ในขณะที่บ้านถิ่นสำราญก็มีอัตราการอพยพที่ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ประมาณร้อยละ 90 เช่นกัน เพราะฉะนั้นเมื่อเสร็จสิ้นฤดูการทำนาภายในหมู่บ้านของทั้งสองหมู่บ้านเราจะพบว่า มีแต่คนแก่และเด็กเท่านั้นที่อยู่บ้าน

3.14.3 ลักษณะของชุมชน

บ้านศิลารักษ์นั้นจะมีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนบท สภาพที่ตั้งของครอบครัวจะรวมกลุ่มกันบ้านแต่ละหลังคาเรือนจะไม่อยู่ห่างกัน ส่วนมากรั้วบ้านทุกครอบครัวจะติดกัน ลักษณะของหมู่บ้าน

บ้านจะอยู่รวมกัน เช่นเดียวกับบ้านถิ่นสำราญลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนชนบท การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือนครอบครัวจะอยู่ติดกัน บ้านแต่ละหลังคาเรือนจะอยู่ติดกันสามารถตะโกนถามไถ่สาระ ทุกข์สุขติดกันได้

3.14.4 มิติทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ทั้งบ้านถิ่นสำราญและบ้านศิลาจารย์มีลักษณะสังคมเป็นสังคมชนบท ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น มีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นในระดับหนึ่ง มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ การดำรงชีวิตเป็นลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัย มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย ในหนึ่งครอบครัวนอกจากจะประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูก แล้ว ยังมี ลุง ป้า น้า อา ตลอดจนคนเฒ่าคนแก่จะอาศัยกันอยู่เป็นครอบครัวที่ใหญ่ มีความสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติเลี้ยงดูกัน ไม่ทอดทิ้งกัน ระบบอุปถัมภ์ในชุมชนยังมีความเข้มแข็ง ให้ความเคารพในตัวคนแก่เชื่อฟังและยึดถือในคำสั่งสอนปฏิบัติสืบกันต่อมา ผู้น้อยจะให้ความเคารพในตัวผู้ใหญ่

ในด้านประเพณีและวัฒนธรรม บ้านถิ่นสำราญและบ้านศิลาจารย์มีประเพณีและวัฒนธรรมที่ไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากอยู่ในพื้นที่และภูมิภาคเดียวกัน ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีนิสัยเชื่อเพื่อเชื่อแม่ มีจิตใจโอบอ้อมอารีย์เชื่อเพื่อแบ่งปันเป็นมิตรกับคนทุกคนที่เข้าไปสู่ชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา มักจะยึดหลักตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ กล่าวคือในรอบหนึ่งปีในระยะเวลา 12 เดือน ฮีตสิบสองจะมีประเพณีประกอบปฏิบัติกันอยู่ทั้งปี มีทุกเดือน ในด้านความเชื่อยังมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ คุณโทษ เชื่อในเรื่องผีสิง เทวดา มีการบูชาผีสิงเทวดา เช่น พิธีการสะเดาะเคราะห์ โดยจะมีพราหมณ์ประจำหมู่บ้านเป็นผู้กระทำพิธี พิธีที่สำคัญทางศาสนาที่สำคัญที่ยังมีให้เห็นอยู่คือ พิธีการบายศรีสู่ขวัญ พิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้ยังได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมาชั่วลูกหลาน วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านของทั้งสองหมู่บ้านยังมีลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยธรรมชาติ การดำเนินชีวิตมักจะสอดคล้องกับธรรมชาติ เช่น ทั้งสองหมู่บ้านจะมีดอนปู่ตา ดอนปู่ตาคือผืนป่าอนุรักษ์ของชาวบ้าน ชาวบ้านจะไม่ตัดไม้เลยในดอนปู่ตา ส่วนการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับธรรมชาตินั้นจะสังเกตได้จากการดำเนินชีวิตของชาวบ้านมักจะแนบแน่นกับธรรมชาติ เช่นชาวบ้านจะรู้จักวิธีการใช้ชีวิตไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นการไปเก็บของป่า หาอาหาร ชาวบ้านจะไม่ทำลายป่าไปจนหมด จะไม่มีนิสัยเห็นแก่ตัว เช่นชาวบ้านจะรู้ว่าที่ไหนมีเห็ดออกตามขอนไม้ ชาวบ้านจะไม่เอาขอนไม้มาไว้ครอบครองของตนเองเพียงเพื่อจะเก็บผลประโยชน์เพียงคนเดียว หรือแม้กระทั่งการไปหาพินมาเป็นเชื้อเพลิงในการหุงหาอาหารชาวบ้านแต่ละคนจะไม่กักตุนไม้พินเอาไว้เพียงคนเดียว หากแต่ชาวบ้านจะคำนึงถึงผล

ประโยชน์ส่วนรวมด้วย ชาวบ้านจะร่วมมือร่วมใจกันดูแลรักษาช่วยกัน โดยไม่ได้มีกฎหมายออกมาบังคับ แต่มันเป็นสิ่งที่ทุกคนปฏิบัติกันมาและอยู่ในจิตใจของแต่ละคนที่ได้รับการปลูกฝังและกล่อมเกลาให้ปฏิบัติกันมาหลายชั่วอายุคน ทุกคนจะมีจิตสำนึกในเรื่องดังกล่าวอยู่ในจิตใจกันทุกคน

วัฒนธรรม วัฒนธรรมที่เด่นที่สุดของคนอีสานคือการมีจิตใจโอบอ้อมอารี รู้จักช่วยเหลือกันและกัน และสงสารคนอื่นมีนิสัยชอบแบ่งปัน น้ำใจไม่แห้งแล้ง การรวมกลุ่มกันจะมีให้เห็น เช่น ประเพณีการลงแขกเกี่ยวข้าว ลงแขกค้ายหญ้าในไร่ช่วยกันและที่สำคัญคือชาวบ้านมีนิสัยไม่นิ่งดูดายความทุกข์ร้อนของเพื่อนบ้าน เช่น ภายในหมู่บ้านหากมีคนหนึ่งเสียชีวิตลง ในวันนั้นชาวบ้านทุกคนจะหยุดภารกิจของตนเองและจะพากันไปช่วยงานกัน โดยที่เจ้าของงานมิได้ออกบัตรเชิญ แต่ทุกคนไปช่วยกันด้วยความเต็มใจทั้งคนแก่และคนหนุ่มสาวเพราะมีจิตสำนึกความเห็นอกเห็นใจกันและกัน ความผูกพันกัน ความเป็นหมู่บ้านเป็นพรรคเป็นพวกเดียวกัน สิ่งเหล่านี้ยังเห็นปรากฏให้เห็นทั้งบ้านศิลารักษ์และบ้านถิ่นสำราญ วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติ จึงทำให้ทั้งสองหมู่บ้านไม่ค่อยจะมีความแตกต่างกันมากนักในด้านของ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมจึงไม่ค่อยจะแตกต่างกัน

3.15 เปรียบเทียบโครงสร้างทางการเมืองของบ้านศิลารักษ์กับบ้านถิ่นสำราญ

3.15.1 มิติด้านการเมือง

ก่อนที่จะมีผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันขึ้นดำรงตำแหน่ง การเมืองในสองชุมชนก็มีความเหมือนกันคือ ชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านจะเชื่อฟังและให้ความเคารพในตัวผู้ใหญ่บ้าน มีความสามัคคีปรองดองกัน เมื่อมีเรื่องราวต่างๆ ก็มักจะช่วยกันแก้ไขปัญหานั้นๆ ร่วมกันมีลักษณะประนีประนอม ภายใต้การปกครองของผู้ใหญ่บ้านจะดูแลลูกบ้านเป็นอย่างดี ชาวบ้านก็จะเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้าน เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนอันใดก็จะมาขอร้องให้ผู้ใหญ่บ้านช่วย ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ช่วยแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านในขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของชาวบ้านเป็นที่พึ่งของชาวบ้านในทุกๆ เรื่อง โดยพื้นฐานส่วนตัวนั้นก่อนขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของบ้านศิลารักษ์ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากตัวผู้ใหญ่บ้านเองต้องการเข้ามาเป็นผู้นำในการพัฒนาอยากเห็นหมู่บ้านของตนพัฒนา มีความเจริญรุ่งเรือง ชาวบ้านอยู่ดีกินดี ในขณะที่ผู้ใหญ่บ้านบ้านถิ่นสำราญก็มีเหตุผลเช่นเดียวกันกับบ้านศิลารักษ์ ข้อแตกต่างบางข้อ นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง แก้วศัตระกุล นอกจากนี้ก็อยากใส่ชุดผู้ใหญ่บ้าน เพราะชุดสีกาก็จะทำให้ชาวบ้านและคนทั่วไปเกรงขาม ให้เกียรติตนอีกด้วย และตำแหน่งผู้ใหญ่

บ้านคือผู้ใหญ่ที่สุดในหมู่บ้านมีอำนาจสูงสุดในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนหนึ่งของอำนาจนั้นมาจากทางราชการเองเป็นผู้แต่งตั้ง ชาวบ้านก็ย่อมจะให้ความยำเกรง

3.16 สรุป

จากสภาพการณ์โดยทั่วไปแล้วสภาพการณ์ของบ้านศิลาวิเศษกับบ้านถิ่นสำราญ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องของโครงสร้างอำนาจทางการเมือง โครงสร้างทางเศรษฐกิจไม่ค่อยจะแตกต่างกันมากนัก ตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านแทบจะไม่แตกต่างกันเลย เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ภาคเดียวกันตลอดจนอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเดียวกัน สภาพทางกายภาพอาจจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมีคล้ายๆ กัน